

Րաֆֆի

Գժոխքի կապալառուք

(Գիցաբանական առասպել)

Վա՛յ ձե՛զ օրինականացո, զի թափուցանէք
զփականս գիտութեան, դուք ոչ մտանէք՝
և որ մտանենն՝ արգելուք:
ԴՈՒԿԱՍ

Ա

Գեղեցկատեսիլ մեծ դաշտ էր սիրուն,
Կանաչ, ծաղկազարդ վառվում էր հեռուն,
Հովիտի միջով՝ լայն և անսահման,
Մի արծաթափայլ վիշապի նման,
Ոլոր ու մոլոր սողար Արաքսին.
Ալևոր գագաթ ծերուկ Մասիսին
Նայում էր բարձր, բարձր ամպերեն,
Ցայտում էր կրակ հպարտ աչերեն:
Այնտեղ վաղեմի կանգնած էր մեհյան,
Ուր Արամազդա դրած էր արձան.
Դարերի հոսանքն և թշնամին չար
Չրկործանեցին այդ սիրուն տաճար,
Դեռ ողջակեզը ծխար անդադար,
Մտուկ քուրմերի բազմաթիվ դասը

Վարեն կուռքերի պաշտոնն, սպասը: :
Այնտեղ դրած էր աթոռ սրբազան,
(Մեծ քրմապետի իշխեր գավազան).
Ուր կրոնասեր Հայկա որդիքը
Թափում են յուրյանց արծաթն, արդյունքը:
Այնտեղ Արարատա փշրված գահին
Մնում են բեկորք, հիշատակներ հին...

Բ

Փոքրիկ խուցի մեջ կային երկու մարդ.
Աղքատ էր խուցը՝ նեղ, խոնավ, անգարդ,
Կարծես թե վաղուց տխրության ոգին
Թափել էր այնտեղ մաղձը դառնագին:
Որպես հարազատ մի գույգ սատանա,
Օթոցի վերա նստած են նոքա,
Սև-սև հագուստով, սև բաշլիկ գլխին,
Եվ «տեր ողորմյան» ձգում են ձեռին:
Նոցանից մինն էր մաշված ծերուկ,
Ալևոր գլխով, սպիտակ մորուք,
Գունատված դեմքը խոժոռ էր, տխուր,
Նեղ աչքերունը վառվում էր չար հուր,
Նորա խորշումած, ճաղատ ճակատին
Դրած էր կնիքը խորամանկ Նեռին:
Իսկ այն մյուսը՝ միջակ տարիքով,
Թխագույն երես, սև էր մորուքով,
Սարսափելի էր դեմքը նենգավոր,
Փայլում են աչքերը՝ կրակոտ, անսովոր,
Եվ դժոխային բոլոր կերպարանք
Բացատրում էր մահ և գարհուրանք:

Գ

«Ուրեմն այդպես... հայրիկ սրբազան,
Անցավ մեր դարը... փշրվեց գավազան...»
Ասաց, որ ուներ խճրճված սև մորուք,
Թուխ աչքերիցը գլորեց արտասուք:
Անցա՛վ... կրկնեց մաշված ծերունին,
Բայց հուսահատվիլ պետք չէ բնավին:
Գիտե՞ս թե ի՞նչ է գլխավոր պատճառ
Մեր դժբախտության, դեպքերին այդ չար.
Երբ որ վարժատուն այդ պիղծ, անպիտան
Շինվածքը՝ մտավ մեր սուրբ Հայաստան,
Մեհյանը կորցրուց յուր հարգ սրբազան:
Ընկավ կրոնքը: Իսկ աշխարհական
Ուսում, գիտություն, լուսավորություն՝
Քանդեցին մեր տուն, բոլոր գորություն:
Ամբոխի աչքերն երբ որ բացվեցան,
Հոգևոր հայրերն ատվիլ սկսան:
Հայր գերված էր մեզ, որպես ստրուկ,
Երբ հիմար էր նա, ինչպես մի մանուկ,
Մեր կանոններին էր միշտ հնազանդ,
Մեզ որպես դյուցազն պաշտեր ջերմեռանդ:
Իսկ երբ ուսման հետ նա եղավ ծանոթ,
Մեզի համարեց անպիտան անոթ,
Եվ մեր ծեսերին տվեց նա անուն՝
Հեթանոսական կռապաշտություն:

Դ

Մի՞թե սատնասիրտ նախատինք այդքան
Մենք պետք է տանենք մինչև գերեզման.
Կոչեց մյուսն, աչքերը վառվեց
Եվ սրտի թունդեն դեմքը փոփոխվեց:
«Ամեն հնարներ պետք է դնել գործ,
Խավարի տիրելուն անել կրկին փորձ,

Կրկին վերածել կույր հիմարություն,
Ջնջել ուսումն և լուսավորություն:
Եվ կրոնական ուղկանով նախկին
Որսալ հայերի խելքն ու հոգին,
Մինչ մեհենական խորհրդոց վաճառ
Կրկին սկսե յուր հին տուրևառ,
Եվ հայր հոժար յուր լուման վերջին
Կրգցե հայնժամ մեր թասի միջին,
Երբ նա աչքի դեմ կառնե հաստատուն,
Թե առանց մեզի չունի փրկություն...
Մեհյանիցը դուրս՝ չկա մեզ ապրուստ,
Մենք այլ գործերով չենք լինի հարուստ:
Եթե հեռանանք մենք այդ կյանքեն,
Նույն է, որպես ձուկն գրկվում է ջրեն:
Աշխարհի գործերն են մեզ անձանոթ,
Պարապնունքն անգամ՝ ստո՛ր է, ամո՛թ,
Թեև արհեստներ շատ կան օգտավետ,
Մենք բոլորիցն էլ գրկված ենք հավետ,
Զի այդ անիծված խուցերի խորշում,
Տոնացույց, ախտարք եղան մեր ուսում:

Ե

Այդպես նա խոսեց, իսկ այն ժամանակ
Նորա աչքերում վառվում էր կրակ.
Բայց ալևորը հանգիստ, անվրդով,
Լսում էր նորան խիստ սառն սրտով.
Հինավուրց հասակ խորամանկ ծերին
Ծանոթ էր կյանքի բոլոր փորձերին:
Քեզ հետ համաձայն եմ, ազնիվ եղբայր,
Պատասխանեց նա քաղցր, մեղմաբար.
Լսի՛ր, այժմ քեզ կլինեն խոստովան
Սրտիս գաղտնիքը, եթե դու հավան

Լինես խորհրդիս և հաշտվես ինձ հետ,
Կհայտնեն ես քեզ գործ մի օգտավետ:
Ասա՛, ինձ հայրի՛կ:
Լսի՛ր, իմ ջանիկ:
Խոր տարտարոսի արքան Պլուտոն
Ինձ Աքերոնի հանձնեց պաշտոն.
Եվ ես Ստիքսի նավակը կապալով
Արդեն վարձեցի, դորանից էլ լավ
Գործ մի փառավոր, բարձր անսահման՝
Մահկանացու մի շունի ինձ նման...
Եվ ինչ օգուտ կա այդ գործի միջեն.
Լսի՛ր, քեզ պատմեն մի ըստ միոջեն.
Քեզ շատ ծանոթ է դիրք Տարտարոսին
Յոթն անգամ պատած գետովն Ստիքսին.
Ուր յուր նավակով անխոնջ Աքիրոն
Կրում է հոգիքը դեպի Պլուտոն:
Մի-մի հատ լումա ամեն մի հոգին
Տալիս է նավորդին յուր անցնելու գին՛6.
Եթե պետք լիներ հաշվել ողջ օգուտ,
Թե ամբողջ տարին ի՞նչ է եկամուտ,
Մենք շունենք մի թիվ պարզելու համար
Այդ մեծաքանակ ահագին գումար.
Բավական է միայն հասկանալ այսքան,
Որքա՛ն հոգիներ դժոխքը կերթան...
Բայց այստեղում կա մի հարց գլխավոր,
Որ քեզ պարզելու է շատ հարկավոր
Աքիրյան նավի մուտքը տարեկան
Կրթագնապատկվի չորիցս՝ անգամ,
Միայն պիտո էր գործ դնել հնար
Մեղավորների թիվն ավելնար...
Հայնժամ մի նավակ էլ չէ բավական
Կրել հոգիների ամբողջ քարավան:
Չի որքան ավելի լինեն մեղավորք,

Այնքան ավելի դժոխքը կերթան,
Այնքան ավելի մեզ օգուտ կըտան...
Ի՞նչ հնարներով մեղքը տարածել,
Մեղավորների թիվը բազմացնել:
Տարածել մեղքն է խիստ դյուրին,
Զի մենք կունենանք խումբը դևերին,
Սատանաների անհամար դասը
Մեր հրամանին կառնե սպասը:
Չարության սերմեր կըցանենք աշխարհ,
Մեր, եղբայրություն կըջնջենք իսպառ,
Կրխափանենք բոլոր՝ դարոց, վարժատուն.
Կարգելենք ուսում, լուսավորություն:
Եվ դու կըտեսնես բյուր բյուրուք
Հայնժամ գեհենի կըգան այցելուք:
Ավարտեց խոսքը դժոխքի որդին,
Նա հրճվանք ազդեց ընկերի սրտին,
Որ գրկեց նորան, ձեռքը համբուրեց,
Գեղեցի՛կ խորհուրդ... մեկեն նա կոչեց.
Ես քեզ օգնելու եմ միշտ պատրաստ,
Ոչ իբրև ընկեր, այլ ծառա նվաստ,
Տարածենք խավար... կեցցե՛ Պլուտոն,
Սիրով հանձն կառնեն ես նորա պաշտոն...
Մի քանի րոպե հագիվ էր անցել,
Հանկարծ ներս մտավ սևուկ Սադայել,
Բերեց երկու թուղթ, մինը՝ վարձու պայման,
Մյուսն էր դժոխքի արքայի հրաման:
Եվ երկու պսակ այն ծառի ոստեն,
Որ խեղճ Ադամին քրջեց դրախտեն,
Որո պատճառավ մեղքն ու մահը
Տիրեցին թշվառ մեր այդ աշխարհը...
Նա պսակները կապեց յուր ձեռքով
Նոցա դավաճան, խավար ճակատին,
Երկուքն էլ իսկույն փառավոր կառքով՝

Նստան՝ սլացան խորքն անդնդին...